

Bieda jako wyzwanie duszpasterskie w świetle nauczania społecznego Jana Pawła II¹

Inspiracją dla podjęcia tematu pracy była przede wszystkim złożona rzeczywistość współczesnego świata.

Z jednej strony bowiem sprawą wielkiego „zgorszenia” współczesnej ludzkości jest ciągła obecność ogromnej rzeszy biednych i potrzebujących. Ich los i przyszłość w dużej mierze zależą od innych. Dane opisujące tę stronę życia ludzi są porażające. Spośród 6 miliardów mieszkańców Ziemi, jedna piąta, czyli *jeden miliard dwieście milionów ludzi*, żyje za mniej niż jednego dolara na dzień, a jedna siódma, czyli 850 milionów ludzi, dosłownie przy-miera głodem.

Według najnowszego raportu Rady Praw Człowieka ONZ z października 2006 roku, pomimo tego, że świat jest coraz bogatszy, od zeszłego roku liczba głodujących wzrosła o ponad 11 milionów. Co 5 sekund z powodu niedożywienia i związanych z tym chorób – umiera jedno dziecko. Dziennie liczba ofiar biedy współczesnej sięga 70 tysięcy ludzi.

Z drugiej strony zgorszeniem dla wielu jest upominanie się o prawa biednych. Wystarczy wspomnieć o wydanej ostatnio w Holandii kontrowersyjnej wersji Biblii. W najważniejszych jej częściach, dotyczących głównie biedy, sprawiedliwości czy dóbr materialnych, są wielkie „skrótory”: z Dekalogu, proroka Izajasza, Księgi Przysłów i Chrystusowych błogosławieństw – usunięto radykalne wymagania i uznano je za zbyt trudne. Chrystusowe pouczenia o pieniądzach potraktowano jako zbyt naiwne, gdyż „Jezus nie studiował ekonomii”

Całą złożoną rzeczywistość współczesnej nędzy wyraźnie dostrzegał Jan Paweł II, czyniąc z niej niezwykle doniosłe wyzwanie i sprawdzian dojrzałości duszpasterskiej działalności Kościoła. Skoro Jezus Chrystus jest ośrodkiem dziejów i drogą człowieka, to Kościół musi kroczyć jego śladem.

Pouczenia Papieża są niezwykle inspirującymi i istotnymi dla podjętej pracy. Jej obszarem tematycznym jest obecność Kościoła we współczesnym świecie, ze szczególnym uwzględnieniem traktowania przez katolicką naukę społeczną „biedy” jako wyzwania duszpasterskiego.

¹ Autoreferat wygłoszony podczas obrony doktorskiej Autora jest publikowany na prośbę Komisji egzaminu doktorskiego.

CELEM PRACY jest ukazanie problematyki biedy w świetle nauczania społecznego Jana Pawła II. Jej istotnym problemem jest odpowiedź na pytanie: „W jaki sposób Kościół pontyfikatu Jana Pawła II podjął wyzwanie - jakim jest istnienie w świecie współczesnym wielkich obszarów nędzy?”

KLUCZOWYM POJĘCIEM dla podjętego zagadnienia jest „bieda”. Jest to termin celowo wprowadzony do tematu pracy, aby podkreślić troskę o materialny wymiar ludzkiego życia.

W języku potocznym bardzo często następuje utożsamienie pojęcia „biedy” i „ubóstwa”

Tymczasem „ubóstwo” wielokrotnie w Biblii, jak i w literaturze teologicznej, dotyczy także sfery duchowej, a niekiedy kojarzy się tylko z wewnętrzną relacją człowieka wobec świata materialnego. Syntezą ewangelicznej nauki o ubóstwie Chrystusa, zdaniem Jana Pawła II, są słowa św. Pawła: „Znacie przecież łaskę Pana naszego Jezusa Chrystusa, który będąc bogaty, dla was stał się ubogim, aby was ubóstwem swoim ubogacić” (2 Kor 8, 9).

W istotnej części pracy zastosowano metodę krytycznej analizy tekstów źródłowych, z uwzględnieniem interesującego nas aspektu podjętego zagadnienia. Jest to metoda typowa dla katolickiej nauki społecznej, w której tekst źródłowy – zostaje poddany refleksji – celem odczytania zarejestrowanej w nim rzeczywistości społecznej, poszukania jej oceny oraz sformułowanego postulatu praktycznego. W ten sposób tekst źródłowy, którym dla nas jest nauczanie społeczne Jana Pawła II, staje się istotnym wskaźnikiem dla znalezienia odpowiedzi na pytanie postawione w problemie pracy.

Podjęta w pracy problematyka – jest merytorycznie niezwykle szeroka i złożona. Dlatego też celem zrealizowania istotnych zamierzeń badawczych, czyli odpowiedzi na pytanie postawione w problemie, całość skonstruowano w formie pięciu rozdziałów.

W pierwszym z rozdziałów podjęto prezentację historycznego zróżnicowania biedy. Podobnie jak działalność gospodarcza, tak i bieda, pozostawały rzeczywistością dynamiczną, coraz bardziej skomplikowaną i złożoną. Duży wpływ na ten proces miał istniejący w danej epoce ustrój ekonomiczny, a także ogólny stan kultury i rozumienie jednostki w jej relacjach do społeczności.

Różnym fazom rozwoju rozumienia biedy – towarzyszyło nauczanie Kościoła na jej temat. Stąd też drugi rozdział podejmuje – *niejako równoległe do pierwszego* – prezentację obecności biedy jako tematu nauczania Kościoła. Istotne dla niego są biblijne źródła, a więc pouczenia Starego i Nowego Testamentu. Przedstawienie ich wydaje się więc niezbędne. Podobnie też nauka Ojców Kościoła, a więc Tradycja, na której Kościół całe wieki opierał swoją refleksję.

To Jan Paweł II, papież „końca XX i początku XXI wieku”, do nauki Kościoła wprowadził „słowa-klucze” dla zrozumienia obowiązku chrześcijań-

skiego wobec biednych, jakim był zwrot: „opcja preferencyjna na rzecz ubogich” Temu kluczowemu sformułowaniu poświęcony jest rozdział trzeci. Ukazuje biednych jako problem etyczny i umiejscawia ich w szerokiej panoramie problemów społeczno-ekonomicznych współczesnego świata, jakim są: wojny, przemoc, terroryzm, niesprawiedliwość. Niezwykle ostro, ukazała problem biedy tzw. teologia wyzwolenia, która w grupach marginesu społecznego i niedorozwoju znalazła swoją główną bazę społeczną. Polemika z tzw. teologią wyzwolenia, którą podjął Kościół pontyfikatu Jana Pawła II, była bardzo ważnym etapem w kształtowaniu się rozumienia przez chrześcijan opcji preferencyjnej na rzecz ubogich. Stała się ona zasadniczą ideą moralności społecznej Kościoła.

Innym ważnym pojęciem, pomagającym zrozumieć naukę Jana Pawła II na temat biedy jako wyzwania duszpasterskiego, jest „solidarność” Rozdział czwarty analizuje sposób wprowadzenia i rozumienia przez Jana Pawła II solidarności z biednymi jako zobowiązania społecznego. Papież podjął bardzo gruntowną analizę tego pojęcia, ukazując różne płaszczyzny możliwości realizacji solidarności.

Rozdział piąty ukazuje praktyczne formy wprowadzania w życie Kościoła pouczeń społecznych i pastoralnych Jana Pawła II. Jego celem jest także odnotowanie konkretnych propozycji duszpasterskich, które pojawiły się w ramach nauczania Kościoła. Dotyczą one różnych zakresów społecznego oddziaływania Kościoła, a wszystkie mają na celu wspomoczenie biednych.

Przyjęcie takiej struktury pracy umożliwiło sięgnięcie w bogatą historyczną ilustrację podjętego zagadnienia i ukazanie nauki współczesnego Kościoła, jako zakorzenionej w przeszłości, a jednocześnie dynamicznie się rozwijającej i wskazującej na cel, jakim jest zbudowanie Cywilizacji Miłości.

Jan Paweł II, nauczaniem społecznym na temat biedy jako wyzwania duszpasterskiego, połączył owe różne wymiary życia w wierze, formułując ważną duszpastersko wizję zmagania się Kościoła z problemami współczesnego świata.

Niezwykle szeroki temat podjęty w pracy – nie mógł być w pełni opracowany – ze względu na bogactwo treści zawartych w nauczaniu Jana Pawła II. Wiele z zasygnalizowanych problemów może być dopełnionych bardziej szczegółową analizą, gdyż wybór konkretnych dokumentów zawsze wiąże się z pominięciem innych.

Swoista „mapa” duszpasterskiej troski Jana Pawła II obejmuje wiele regionów świata i wiąże się ze specyficznymi ich uwarunkowaniami. Stąd uwagi dotyczące pracy, jak i postulaty można traktować jednocześnie jako wskazówkę dla dalszych badań.

Ks. Jan Piwowarczyk